

АСИМ ПЕЦО
(Београд)

БИШЋЕ ПОЉЕ И СЕЛО ОРТИЈЕШ
(тражење етимологије ових двају топонима)

У раду се указује на проблем етимологије двају херцеговачких топонима, *Бишћа* (поља) и *Ортијеша* (села). На основу приступачне литературе, постанак ових двају топонима, посебно села Ортијеша, још остаје „таман“.

Етимологија је „*određivanje podrijetla riječi i njezina srodstva s drugim riječima istog ili drugih jezika*“¹. То је „*ђавољи посао*“, како је знао да каже проф. Р. Бошковић. Никада ниси сигуран да стојиш на чврстом тлу. Али, мора се од нечега почети. А етимологија ових двају херцеговачких топонима, за које ме вежу најљепше успомене мога дјетињства, одавно ме прогања. И, што је најтужније, ни сада није ријешена. А ја их стављам на увид широј јавности, е да би се нашао неко ко је у стању да их ријеши.

Бишће поље. У Рјечнику хрватскога или српскога језика, који је издала Југославенска академија знаности и умјетности у Загребу (овај дио је обрадио Ђуро Даничић), s. v. *Бишће* стоји „*polje u Hercegovini pod Mostarom, koje sada pišu Bišće...* а у XIV и XV vijeka *glasilo* је *Bišće* и *Bišće*: Na *Bišči* u *Podgradi*. Mon. serb. 202. Upisano u *Bišću*. 280. Који су s војскама у *Bišću*. Spom. sr. 1, 150“².

У Речнику српскохрватског књижевног и народног језика, који издаје Српска академија наука, књ. 1. s. v. *Бишће*, под 2 стоји: „*поље под Мостаром, с обе стране Неретве*“³. Податак је узет из књиге Јефте

¹ Bratoljub Klaić: *Veliki rječnik stranih riječi izraza i kratica*, Zora, Zagreb 1968, стр. 372.

² *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1880, s. v.

³ *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Српска академија наука, књ. 1, стр. 593.

Дедијера *Херцеговина*. Истина, код Дедијера читамо: „Бишћем се назива источни дио Мостарског Поља“⁴. У Речнику САНУ стоји „с обе стране Неретве“, а то му је значење дао Дедијер како не би употребљавао „Мостарско поље“ које је, за њега, вјештачки назив. За оне који су рођени ту, у пољу, Бишћем се назива источни дио тога поља, и то онај који се налази, или се налазио, између Мукоши и Јужног логора. Раније, изгледа, није било тако.

У раду W. Radimskog, *Das Bišćepolje bei Mostar — Archäologisch-topographische Studie*, који је објављен у *Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina*, 1894, у Бечу читамо да сјеверно од Мостара налазимо Бјелопоље, а јужно је Бишћеполје („Der nördlich von Mostar gelegene Theil der Ebene wird *Bjelopolje*, der südlich davon liegende Theil *Bišćepolje* genannt“)⁵. За ове називе, као и иначе у овој студији, Radimsky је имао сарадника у „Localbeobachter Herrn Ingenieur Hugo Jedlička in Mostar“. По Радимском Бишће захвата један неправилан трокут у којем, на сјеверу налазимо Мостар, на југоистоку је Благaj („die mittelalterliche Hauptstadt des Landes *Chlum*“), а на југозападу се налази љетниковац Ризванбеговића, Буна („in dessen Nähe einst eine grössere römische Ansiedlung gestanden hat“)⁶. Дакле, по овом аутору, Бишће поље обухвата цијелу мостарску котлину, са обје стране ријеке Неретве, поред Јасенице и Баћевића (код Радимског Бачевићи) још и Ходбину, Кичин, Буницу. Не знам да ли је то подручје икада припадало Бишћу пољу.

Владимир Ђоровић, рођени Мостарац, кога је, такође, интересовало поријекло Бишћа поља, каже у својој *Хисторији Босне*⁷, слѣдече: „За жупу *Vesepike*, која се касније наводи као *provincia Vechenicus*“ мисли се да је данашње Мостарско поље звано Бишће. У дубровачким архивским књигама спомиње се крај Вечерићи, који одговара сигурно тој жупи, али који све до данас није могао бити сигурно идентификован“.⁸ У том Бишћу су се водиле и битке⁹, а често је ту

⁴ Др Јефто Дедијер: *Херцеговина*, Српска караљевска академија, Српски етнографски зборник, књига дванаеста, Насеља српских земаља, књига VI, стр. 244.

⁵ W. Radimsky: *Das Bišćepolje bei Mostar. Archäologisch-topographische Studie*, *Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina*, Zweiter Band, Wien, 1894, 3.

⁶ *Op. cit.*, 4.

⁷ Др Владимир Ђоровић: *Хисторија Босне*, прва књига, Српска краљевска академија, Посебна издања, књига СХХIX, Друштвени и историски списи, књига 53, Београд 1940.

⁸ *Op. cit.*, 118.

⁹ *Op. cit.*, 223.

столовао босански владар, што значи да је тај крај, и у то вријеме, био значајан. Чак је и босански владар Твртко 1382. ту, у Бишћу, издао „краљевску повељу“ у свом новом граду коме је дао име Св. Стефана¹⁰. Дакле, Бишће је познато из најстаријег периода историје ових крајева.

Јиречек констатује да је, у то вријеме главно „место ове области (мисли на „Бишћепоље“ према Радимском, А. П.) лежало 10 километара на југоисток од данашњег Мостара који је подигнут на почетку турског периода. То је био град Благај ... Константин Порфирогенит спомиње у овој области високо брдо са два замка на врху, Бона и Хлум, а сем тога и реку Бону. По свој прилици, била су то два назива, један римски а један словенски, за један исти град који, опет, може бити идентичан са илирским градом Бунос код Стефана из Византије. Словенско име Благај, уосталом, само је превод латинског Бона (слов. благ: bonus)¹¹.

Јефто Дедијер каже у својој *Херцеговини* да се „Бишћем (се) назива источни дио Мостарског Поља. Мостарско Поље вјештачко је, мјесто тога назива употребићемо назив Бишће за цијело поље с обје стране Неретве“¹². За сам назив Бишће Дедијер каже: „Чини се да је данашње Поље ниже Мостара прозвано Бишћем тек доцније по дворцу Бишћу“¹³. О томе дворцу читамо и код Јиречека: „Босански бан остао је господар у долини Неретве. Већ 1326 назива се он, у једној повељи граду Трогиру, *terrae Chelmi comes*’. Када су му Дубровчани, у јулу 1327, хтели опремити посланство, очекивало се да дође у *дворац Бишће* на Неретви под градом Благајем“¹⁴. Према томс, *поље Бишће* могло је добити свој назив по истоименом дворцу, за који се не зна гдје је био, нити како је тај дворац добио то име.

Дакле, данас се Бишћем назива онај дио, источно од Неретве, који се налази између Ковачине, или, можда, Пешкина пута, и Малте, Лужног логора. Одатле и пјесма: Нико не зна што су муке тешке, Ко не гази Бишће поље пјешке... Могуће је да је цио овај комплекс поља, према Дедијеру, назван по једном старом дворцу тога имена.

¹⁰ *Op. cit.*, 314.

¹¹ Константин Јиречек: *Историја Срба*, прва књига до 1537 године (политичка историја), друго исправљено и допуњено издање, Научна књига, Београд, 1952, стр. 66, исп. и ЈФ, књ. LIII, 59–72.

¹² Дедијер, *op. cit.*, 244.

¹³ *Op. cit.*, 107.

¹⁴ Јиречек, *op. cit.*, стр. 205.

Село Орџијеш. „Поред пута Мостар–Буна, на присојној страни и на тјемени брда Мукоше, које се, састављено од терцијерних лапораца, пружа у правцу СЗ–ЈИ, средином поља. У селу нема врела...“. То читамо код Дедијера.¹⁵ Наравно, ово се каже за Орџијеш на почетку прошлога вијека. Стање које је било до 1990, то јест до пред овај рат, изгледало је знатно другачије. Рат је и ту донио знатне измјене.

За историју ових крајева Орџијеш, ако је постојао, није имао значаја. Не спомињу га ни Јиречек, ни Ђоровић. Чак га не налазимо ни у Поименичном попису *sandžaka vilajeta Hercegovina*, који је настао „u periodu od 1475. do 1477. godine“ од Ахмеда С. Аличића¹⁶, а овај попис је биљежио свако настањено мјесто. Истина, ту има велики број мјеста која су аутору овога Пописа остала непозната, али нема ниједнога које би својим гласовним склопом могла да упуते на Орџијеш.

Према Дедијеру, село је постало од „збјега“. Послије куге, из Баћевића „побјегла су нека чељад ... у шуму и засновали данашње село ... Данашњи становници су сви досељени послје те куге“¹⁷. Најстарија породица у селу су Црногорци који су се, по причи, доселили „прије 150 година ... из Црне Горе“¹⁸. Према томе, село је настало прије два и по вијека, што говори да је и име ново. Вјероватно је турског поријекла. А у турском језику постоји ријеч *orta* која значи „srednji, srednji deo“¹⁹, што би могло да буде основа нашега топонима. Истина, поставља се питање суфикса *-ијеш/јеш*, јер у нашем топониму то се јавља као рефлекс јата (ѣ–ѣ). Наиме, они који су овај топоним чули са ије/је, доживљавали су га као именицу са рефлексом јата. Отуда у мостарском говору, а да ли само у мостарском говору, ту имамо и Орџиш. Дакле, јавља се као и *костѣријеш*, *сѣријеш* које именице овдје се јављају као *костѣрјеш*, *сѣријеш*, а у икавским говорима као *костѣриш*, *сриш*, *сѣриш*. Истина, код Дедијера јавља се још и облик *Рѣијеш* и *Врѣијеш*, а може се чути и *Хорѣијеш*.

Најранији, за мене, податак, јесте онај из рада W. Radimskoga. Наиме, пратећи остатке старина у Бишћу он констатује да се и у Орџијешу (код Радимскога „Ортјеш“) налази таквих остатака („Etwas südlicher liegt, westlich neben der Strasse, unterhalb des Dorfes Ortješ, in

¹⁵ Дедијер, *op. cit.*, 251.

¹⁶ Оријентални институт у Сарајеву, *Poimенични popis sandžaka vilajeta Hercegovina*, priredio Ahmed S. Aličić, Сарајево, 1985.

¹⁷ Дедијер, *op. cit.*, стр. 251, исп. и на стр. 133.

¹⁸ Дедијер, *op. cit.*, 252, исп. облик *Рѣијеш*, на стр. 157, и *Врѣијеш*, стр. 133.

¹⁹ Исп. Dr Slavoljub Đinđić, Dr Mirjana Teodosijev, Dr Darko Tanasković: *Türkçe-sırpa sözlük*, Ankara, 1997, s. v.

dem gegenwärtige benützten christlichen Friedhofe des Dorfes, ein grösserer Tumulus, welcher ganz mit neuen Gräbern besetzt ist“).²⁰ Значи да је ово мјесто и раније било настањено. Како се звало, и ко је у њему живио, то, за сада, није ми познато. Али чињеница да у њему постоје, управо су постојали, трагови старијег насеља, јасно говори да је ту било живота и прије овога назива. То нимало не чуди. Неретва је близу, а, вода је извор живота, њена близина могла је да привлачи разне народе. Али, коме су припадали ти тумулуси, и како се називало ово мјесто, о томе се ништа не зна.

Напомена:

Историчари указују на остатке разних народа који су живјели у овим крајевима: Јиречек²¹, Ћоровић²². А Дедијер међу „имена страног поријекла и друга теже разумљива“ и „друга имена која нам није су потпуно јасна“ убраја Врди, Паоча, *Орџијеш*, Морче, Брова...²³.

Резюме

Асим Пецо

БИШЕ ПОЛЕ И ДЕРЕВЊА ОРТИЕШ

Автор здесь рассматривает становление двух герцеговинских топонимов. Относительно Бише (поля) совсем возможно, что название это получено по одноименному дворцу. Где именно этот дворец был расположен и кому он принадлежал, остаётся пока неизвестно.

О названии деревни Ортиеш пока что существуют только предположения. Скорее всего, что эта деревня построена во время турецкого правления, примерно 200–250 лет назад.

²⁰ Radimsky, *op. cit.*, 10.

²¹ Јиречек, *op. cit.*, 9 и даље.

²² Ћоровић, *op. cit.*, 60–62.

²³ Дедијер, *op. cit.*, 102–103.